

UNELE ASPECTE ALE PALEOLITICULUI DE SFÎRȘIT DIN ȚARA NOASTRĂ

Problema celor mai tinere culturi paleolitice a format în ultima vreme obiectul mai multor studii și discuții.

În chip deosebit, arheologii din țările din centrul și estul Europei au fost preocupați de migrarea în țările respective a unei culturi orientale, numită de D.A. Garrod « gravettian oriental »¹.

Majoritatea sint de acord asupra originii sale orientale, asupra faptului că aurignacianul superior din țările central și est-europene a fost — mai mult sau mai puțin — afectat de această cultură, precum și asupra legăturilor acesteia cu o serie de așezări paleolitice din U.R.S.S., de pe Nipru și Don.

Descoperirile paleolitice de sfârșit din nord-estul țării noastre au confirmat aceste teorii, iar, în plus, ultimele lucrări ale lui C.S. Nicolăescu-Plopșor stabilesc, pe baza observațiilor stratigrafice asupra descoperirilor paleolitice de pe Valea Bistriței, că această cultură a pătruns spre centrul Europei în mai multe etape, bine delimitate în timp².

Drumul pe care l-a parcurs această cultură în migrație de la est la vest mai comportă încă discuții. Unii arheologi înclină să admită părerea că această cultură ar fi pătruns spre Austria și Ungaria prin văile și pasurile ce leagă sudul Poloniei cu Cehoslovacia³. Nu trebuie însă neglijată posibilitatea pătrunderii acestei culturi și prin văile Carpaților Orientali ce leagă nordul Moldovei cu Ardealul și de aici mai departe spre vest.

Deocamdată prezența gravettianului în Ardeal a fost consemnată, într-o fază târzie, la Cremenea și Peștera, ambele în regiunea Stalin. Există de asemenea indicii, prin sondajele efectuate la Grințieșul Mic⁴, că populațiile gravetiene de pe valea Bistriței au pătruns pe valea râului Bistricioara spre Tulgheș și Gheorgheni. În stadiul actual al cercetărilor, Grințieșul Mic reprezintă punctul terminus al influenței orientale în Ardealul de nord și de mijloc. Trebuie însă

---

¹ D. A. Garrod, *Proceedings Prehist. Soc.*, 4, Cambridge, 1938, p. 1—24.

² C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Șantierul Bicaz*, în *Materiale*, VII (în curs de apariție).

³ M. Gabori și V. Gabori, *Les stations de loess paléolithique de Hongrie*, Budapesta, 1957, p. 65 și 66.

⁴ Sondajele de la Grințieș au fost efectuate de către autor în anul 1958.

menționat că această regiune nu a fost cercetată în ultimii ani, iar descoperirile mai vechi ale lui Marton Roska nu pot fi deocamdată luate în seamă pînă ce nu vor fi revizuite în lumina noilor teorii, așa cum de altfel s-a procedat cu descoperirile lui Julius Teutsch de la Cremenea și Gilma¹.

Demn de relevat e faptul că atît în Cehoslovacia², cît și în nord-estul țării noastre³, primele influențe gravettiene sînt datate în aceeași vreme, anume sfîrșitul W.II, de unde se poate trage concluzia că această cultură de mare extensie a cuprins deodată ambele regiuni. Înaintarea spre vest a gravettianului s-a făcut într-o perioadă lungă de timp, fiind atestat în Ungaria abia în interstadiul W.II—W.III⁴. Această întîrziere imprimă aurignacianului superior din Ungaria o notă deosebită, fiind vorba de un amestec de elemente orientale cu elemente care mai păstrează încă particularitățile mai vechi locale⁵. În schimb, aurignacianul superior din nord-estul țării noastre, avînd legături directe cu gravettianul din U.R.S.S., se confundă în anumite perioade cu acesta⁶.

O situație aproape similară cu aceea din Ungaria a fost întîlnită în așezarea paleolitică de la Tincova (regiunea Timișoara), cu singura deosebire că aici prezența gravettianului este foarte slab documentată. Așezarea paleolitică de la Tincova este datată tot din W.II—W.III⁷ și se caracterizează printr-un inventar litic de tradiție aurignacian-mijlocie, în mediul căruia apar mai multe lame microlitice cu retușe marginale abrupte, dar care nu afectează decît foarte puțin laturile lor. Acest fel de retușe indică o vagă influență gravettiană.

În legătură tot cu această cultură, trebuie arătat că ea cunoaște o perioadă de înflorire în interstadiul W.II—W.III și W.III, iar către sfîrșitul lui W.III și începutul holocenului influența acesteia scade în intensitate.

Un fapt curios este consemnat în săpăturile de pe valea Bistriței, în ultimul nivel gravettian. Lăsînd la o parte scăderea influenței orientale către sfîrșitul pleistocenului, se constată pe terasa Bofu-Ceahlău, îndeosebi, o influență—de data aceasta nord-vestică — magdaleniană tîrzie.

Prezența influențelor magdaleniene tîrzii în mediul gravettianului final de la Bofu este documentată atît prin apariția unor serii de noi unelte — străine straturilor gravettiene inferioare —, cît și prin apariția unei noi materii prime.

În ceea ce privește uneltele noi, semnalăm prezența unei serii de străpungătoare, a numeroase burine « mediane », a unui fragment de triunghi scalen și în general prezența într-o proporție foarte mare a virfurilor, industrie litică ce caracterizează de obicei magdalenianul. Avînd în vedere relațiile magdalenianului cu aurignacianul și gravettianul⁸, sau mai precis analogiile care se

¹ C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Raport preliminar asupra cercetărilor paleolitice din anul 1956*, în *Materiale*, V, 1959, p. 29—34.

² *Chronologie préhistorique de la Tchécoslovaquie, Résumés des comptes rendus et des discussions*, Praga, 1956, p. 12 și 18.

³ C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Les phénomènes périglaciaires et la géochronologie du paléolithique supérieur de terrasse en Roumanie*, în *Dacia*, N. S., II, 1958, p. 390.

⁴ M. Gabori et V. Gabori, *op. cit.*, p. 62.

⁵ *Ibidem*, p. 63.

⁶ E vorba de nivelele kostenkianului inferior, mijlociu și superior, care din punct de vedere cronologic se situează în W. II — W. III și W. III.

⁷ C. S. Nicolăescu-Plopșor și Ion Stratan, *Săpăturile de la Tincova*, în *Materiale*, VII (sub tipar).

⁸ H. Breuil et R. Lantier, *Les hommes de la pierre ancienne*, Paris, 1959, p. 185.

pot face între utilajele litice ale acestor culturi, sigur că se pot crea multe confuzii, așa după cum s-a întâmplat cu majoritatea stațiunilor gravettiene din Ungaria și Austria, precum și cea de la Stinca Ripiceni (stratul VII) atribuite cu ani în urmă magdalenianului.

Dar un argument destul de puternic pentru a documenta influența magdaleniană la Bofu îl constituie materia primă. Silexul de Prut, care este o dovadă în plus pentru atestarea gravettianului de pe Valea Bistriței, e înlocuit aici în mare măsură de rocile locale și de un silex hidrotermal (hornstein) adus din părțile Ardealului de nord¹. Această situație indică în primul rînd o slăbire a influenței orientale, precum și o mișcare a populației cu un sens — invers de data aceasta — de la nord-vest către sud-est.

Nu este un caz izolat această nouă direcție a pătrunderii unor populații în acest teritoriu al patriei noastre. Swiderianul de la Scaune — cultură de tip nordic, contemporană cu așezarea gravettiană tîrzie de la Bofu — își are utilajul său litic, care se poate apropia de cel magdalenian², confecționat în parte din același hornstein.

Constatarea acestei influențe nord și nord-vestice ne permite să facem legătura cu facies-urile magdaleniene tîrzii din Cehoslovacia, care nu sînt altceva decît tot influențe magdaleniene occidentale în același mediu gravettian tîrziu³.

Un alt aspect deosebit al culturilor paleoliticului de sfîrșit din țara noastră îl reprezintă ultimele descoperiri din Muntenia, în special cele de la Lapoș (reg. Ploești).

Săpăturile arheologice efectuate anul acesta la Lapoș și Malul Roșu au scos la lumină o industrie litică cu totul deosebită de cele descoperite în așezările în aer liber din Moldova și Ardeal.

În primul rînd, se constată lipsa totală a influențelor gravettiene și aceasta cu atît mai mult cu cît Lapoșul se găsește în imediata apropiere a riului Buzău, pe cursul superior al căruia se află așezarea gravettiană de la Cremenea. Este inexplicabilă această lipsă de legătură între două așezări vecine și contemporane care pe deasupra folosesc într-o mică măsură aceeași materie primă.

Atît uneltele de la Malul Roșu, cît și cele de la Lapoș au un aspect macro-litic care din punct de vedere tehnic se apropie mult de aurignacianul mijlociu, aceste așezări neînsemnînd altceva decît o persistență izolată a aurignacianului mijlociu.

Așezarea de la Lapoș are un utilaj litic foarte rudimentar. Datorită izolării, această așezare paleolitică de sfîrșit marchează chiar o decădere a tehnicii de tradiție aurignacian-mijlocie. Absența totală a virfurilor și a unui inventar bogat și variat — potrivit epocii respective — dovedește că din punct de vedere al stadiului cultural populația paleolitică de la Lapoș era destul de înapoiată.

Ca încheiere, reavădem în discuție o problemă mult dezbătută, care reprezintă un alt aspect al paleoliticului nostru de sfîrșit, anume aceea a întîlnirii paleoliticului, în anumite așezări, cu elemente neolitice timpurii. În

¹ În așezările din nordul Ardealului de la Bicsad și Boinești (reg. Baia Mare) uneltele au fost confecționate din aceeași materie primă (hornstein).

² Ludwik Sawicki, *L'industrie swiderienne de la stations Swidry Wielkie I*, în *Przeg. Arch.*, V, 1933—1936, p. 1—18.

³ *Chronologie préhistorique de la Tchécoslovaquie*, Praga, 1956, p. 12, 17, 23.

afară de gravettianul final de pe terasele Bistriței și de la Cremenea, al cărui strat de cultură se amestecă în partea lui superioară cu ceramică și obiecte neolitice timpurii, s-a adăugat anul acesta o nouă descoperire de acest gen. E vorba tot de descoperirea de la Lapoș, unde în chip nemijlocit și neîndoelnic, elementele paleolitice de tradiție mult mai veche se întâlnesc cu fragmente ceramice care aparțin fără îndoială unui neolitic timpuriu. Prezența acestor elemente neolitice în același complex cu elementele paleolitice timpurii s-a stabilit că se datorește unor influențe sudice¹.

Aceasta constituie încă o dovadă a marilor mișcări de populații — efectuate în diferite direcții — care au avut loc la sfârșitul epocii pietrei cioplite și care au contribuit la pregătirea elementelor viitoarei epoci neolitice.

FL. MOGOȘANU

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПОЗДНЕГО ПАЛЕОЛИТА В РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКЕ

РЕЗЮМЕ

Автор знакомит читателя с некоторыми вопросами, связанными с существованием позднего палеолита на территории РНР. Подчеркивая влияние восточной культуры *gravettian* на верхнеориньякскую культуру (северная Молдова) и на несколько поселений, относящихся к концу палеолита (юго-восток Трансильвании), автор настаивает на возможности проникновения культуры *gravettian* в центр Европы и через долины Восточных Карпат, соединяющих север Молдовы с Трансильванией.

Устанавливает влияние поздней мадленской культуры на конечную фазу культуры *gravettian*, представленной на террасах Бистрицы, особенно в Бофу-Чахлу. Наряду с другими сведениями об этом влиянии говорит то обстоятельство, что одновременно с мадленской культурой в Скауне существовала и свидерская культура; это указывает на проникновение северных и северо-западных племен на территорию северной части РНР.

Мадленское влияние в долине Бистрицы связано с влиянием мадленской культуры в Чехословакии (материал, из которого изготовлены орудия труда, указывает на это направление).

В работе также указывается на особенности позднего палеолита в Мунтении, где, из-за изолированности, среднеориньякская традиция изготовления орудий труда сохранилась вплоть до начала голоцена.

Автор вновь рассматривает вопрос о смешении палеолитических элементов с раннеолитическими в некоторых поселениях. К поселениям этого типа в долине Бистрицы и в Кремenea автор причисляет поселение в Лапоше, где элементы среднеориньякской традиции встречаются с фрагментами керамики, восходящими к раннему неолиту.

¹ C. S. Nicolăescu-Plopșor și Al. Păunescu, *Comunicare finută în marile 1956 cu privire la săpăturile arheologice de la Ditrău-Ceahlău.*

В заключение автор устанавливает наличие на территории РНР крупных передвижений населения в конце эпохи палеолита, подготовивших наступление эпохи неолита.

QUELQUES ASPECTS DU PALÉOLITHIQUE FINAL DE ROUMANIE

RÉSUMÉ.

L'auteur attire l'attention sur quelques aspects de la fin du paléolithique roumain, en soulignant l'importance de l'influence du gravettien oriental sur l'aurignacien supérieur du nord de la Moldavie et sur quelques stations paléolithiques de la dernière période, situées dans le sud-est de la Transylvanie. Il insiste sur la possibilité de la pénétration du gravettien vers le centre de l'Europe, aussi par les vallées des Carpates Orientaux, qui relie le nord de la Moldavie à la Transylvanie.

Dans le milieu gravettien final des terrasses de la Bistrița et tout particulièrement sur la terrasse de Bofu-Ceahlău, on constate une influence magdalénienne tardive. La preuve de cette influence magdalénienne est fournie aussi — à côté d'une série d'autres éléments — par la présence, à la même époque, du swidérien de Scaune, ce qui indique la pénétration, sur le territoire septentrional de la Roumanie, de populations septentrionales et nord-occidentales.

L'influence magdalénienne dans la vallée de la Bistrița se rattache à l'influence magdalénienne en Tchécoslovaquie (la matière première utilisée indique cette direction).

On présente également la situation, en quelque sorte curieuse, de la fin du paléolithique de Valachie, où l'on constate la persistance — due à l'isolement — de l'industrie de tradition aurignacienne moyenne jusqu'au seuil de l'holocène.

L'auteur remet en discussion le problème de la rencontre, dans certaines stations, d'éléments paléolithiques et d'éléments de la première période du néolithique. Aux stations de ce genre, déjà connues dans la vallée de la Bistrița et à Cremenea, l'auteur ajoute la station de Lapoș, où les éléments de tradition aurignacienne moyenne se rencontrent avec des fragments céramiques appartenant au néolithique de la première période.

Pour terminer, l'auteur établit l'existence sur le territoire de la Roumanie de grands mouvements de populations à la fin de l'âge de la pierre taillée, qui ont contribué à la préparation des éléments de l'époque néolithique.